

Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı (17 Eylül 1176)nın Önemi ve Sonuçları

Abdulhalûk M. ÇAY*

Özet

17 Eylül 1176 tarihinde Yalvaç'ın kuzeybatısında Sultan Dağları'nın Karamıkbeli Geçidi'nde yapılan ve Bizans kaynaklarında Myriokefalon Savaşı olarak kaydedilen bu savaş, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın Bizans İmparatoru Manuel Comnenos'u yenilgiye uğrattığı bir Türk zaferidir. Anadolu'nun Türkleşmesinde, Türk yurdu olmasında bir dönüm noktasıdır. Zafer sonrasında Batı kaynaklarında Anadolu'dan artık Türkiye olarak bahsedilecektir. Bu Türk zaferinin döneminin Avrupa tarihinde, Ortadoğu tarihinde yeri çok büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Manuel Comnenos, II. Kılıç Arslan, Myriokefalon, Karamıkbeli, Selçuklu, Bizans.

The Importance and Conclusions of Karamıkbeli (Myriokefalon) War (September 17, 1176)

Abstract

The battle recorded as Myriokefalon War according to Byzantine literature located at Sultan Mountain Karamıkbeli Route of northwest of Yalvaç at September 17, 1176 was a Turkish victory for Anatolian Seljuk Sultan Kılıç Arslan II defeating Byzantine Emperor Manuel Comnenos. It is a milestone for Anatolia being Turkish homeland. After the victory Anatolia has been called as Turkey in the western literature. The victory was very critical at that period in the terms of European history, Middle East history, and also Turkish history.

Keywords: Manuel Comnenos, Sultan Kılıç Arslan II, Myriokefalon, Karamıkbeli, Seljuk, Byzantine.

23-24 Mayıs 1040 tarihindeki Dandanakan Savaşı ile devlet olarak ortaya çıkan Selçuklular, kısa zamanda Batı'ya doğru yayılmaya başlamışlardı. Anayurttan devam eden göçlerle Horasan'da biriken büyük Türk kitlesine yeni bir yurt bulunması mecburiyeti, Büyük Selçuklu sultanlarının Batı'ya doğru yayılma politikalarında bilhassa etkili olmuştu. Sultan Alparslan'ın

* (Prof. Dr.) İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölüm Başkanı,
abdulhalukcay@aydin.edu.tr

26 Ağustos 1071 tarihinde kazandığı Malazgirt Savaşı, Anadolu'yu Türk'e yurt yapan zaferler serisinin ilki idi. Ancak umumiyetle iddia edildiği gibi, Anadolu'ya o tarihlerde sahip olan Bizans İmparatorluğu'nun büyük askerî gücü, Malazgirt Savaşı ile tamamen yok edilmiş değildi. Türk orduları Malazgirt'ten önce 1048 yılında da Pasinler Savaşı'nda büyük bir Bizans ordusunu imha edercesine mağlûp etmişti. Malazgirt Zaferi'nden sonra da 1072 tarihinde Kayseri, 1073 tarihinde Paflagonya, 1074 tarihinde Antakya savaşlarında Türk kuvvetleri kendilerinin birkaç katı güçteki Bizans ordularını ağır yenilgilere uğratmışlardı. Eğer Bizans'ın askerî gücü Malazgirt Savaşı'nda tamamen yok edilmiş olsaydı, daha sonraları Bizans İmparatorluğu tekrar büyük kuvvetlerle Türklerin karşısına dikilmez ve Anadolu'yu geri almaya teşebbüs edemezdi.

Malazgirt'in önemi bilhassa zaferden sonraki siyasî durumun, Türkler lehine gelişmesi ve Anadolu'nun Türk'e yurt yapılması meselesinin gerçekleşmeye başlamasıdır. Bu Türk fetih hareketi 1071-1085 yılları arasında o kadar süratli cereyan etmişti ki, Türk orduları Batı'da Ege ve Marmara kıyılarına ulaşmışlardı. Ralph-Johannes Lilie'nin de vurguladığı gibi Bizans, Anadolu'yu kontrol etme gücünü kaybetmiştir (Lilie,1977:257). Ancak Anadolu'daki nüfus çoğunluğunu yerli Hristiyan unsurlar teşkil etmesine rağmen Türkler kısa bir süre için Anadolu'da hâkim zümre olarak görünmüşlerdi.

1096-1097 ve 1101 yıllarında gelişen I. Haçlı Seferi sonunda, Haçlı orduları sayesinde arkadan gelen Bizans kuvvetleri tekrar eski topraklarının bir kısmını geri almayı başarmışlardı. Bizans İmparatorluğu'nda başa geçen Komnenoslar sülâlesi eski Bizans topraklarını Türkler'den geri alabilmek için yoğun bir mücadeleye girişmişlerdi. Bizans'ın askerî gücü kadar, Türk beyleri arasındaki siyasî rekabet bu mücadelede Bizans'ın lehinde rol oynamıştı. Ancak Sultan I. Mes'ud (1107-1155)'un Dânişmendli Hükümdarı Melîk Muhammed'in ölümü (6 Aralık 1143)'nden sonra Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetini tesis etmesi, bu arada 1146 yılında Bizans İmparatoru Manuel'e karşı Konya'da ve 1147 yılında II. Haçlı ordularına karşı Eskişehir (Doryleon) yakınlarında kazandığı zafer Orta Anadolu'nun Türkler'in elinde kalmasını sağlamıştı.

Ancak Anadolu'daki bu birlik Sultan Mes'ud'un ölümü ve oğlu Sultan II. Kılıç Arslan'ın 1155 tarihinde tahta geçmesinden sonra tekrar bozuldu. Yukarıda da izah ettiğimiz gibi, kısa bir mücadeleden sonra Sultan, tekrar Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetini kurmayı başardı.

İmparator Manuel Komnenos ise Bizans için her yönden büyük önemi haiz Anadolu'daki topraklarını tekrar ele geçirebilmek maksadıyla büyük bir mücadelenin hazırlığı içindeydi. Bu amacına ise 1159 yılında oluşturduğu ittifak sayesinde ulaşır gibi oldu. Sultan II. Kılıç Arslan çok zor bir duruma düşmüştü. Ancak İmparator'un uzak görüşlü olmayışı, Bizans'ın durumdan istifade etmesini önlemiştir. Sultan'ın sulh taarruzu neticeye ulaşmış ve Bizans'a kadar gelerek uzlaşma teklifinde bulunan Kılıç Arslan'ın bu davranışı Bizans'a gurur vermekten başka bir işe yaramamıştır. Bizans İmparatoru "Büyük Roma" idealini gerçekleştirmek için Batı'da sürekli mücadelelerin içine itilirken, Sultan, Anadolu'daki diğer Türk beylikleri ile hesaplaşmaya koyulmuştu. Sultan 11 yıl kadar süren antlaşma devresinde Anadolu'daki Türk birliğini yeniden kurarken, İmparator Manuel, "Mukaddes Roma-Germen" İmparatorluğu, İtalya şehir devletleri, Macaristan, Sırp ve Bulgarlar ile mücadele ediyor, Doğu'da ise Ermeni Krallığı ve Lâtin prinkepsliklerine Bizans hâkimiyetini kabul ettirebilmek için yorucu seferlere çıkmaktan çekinmiyordu. İmparator, Türk Sultanı'nın bu sulh devresini Anadolu'da kendi lehine değerlendirebileceğini hesaplayamamıştı (Vasiliev, 1928: 86). 1171 yılında Kudüs Kralı I. Amaury'nin İstanbul'a gelip büyük bir törenle karşılandığı dönemde Manuel Yakındoğu'da milletlerarası şaşaa ve yıkılmaz gücünün zirvesindeydi (Vasiliev, 1928: 82).

Ancak Myriokefalon/Karamıkbeli Savaşı'ndan sonra, Bizans İmparatorluğu'nun görünüşteki bu güçlü durumu objektif bir şekilde dikkate alındığında, Lâtin devletlerine karşı zaferler kazanmanın, Macaristan'da parlak başarılar elde etmenin, hatta bir süre İtalya'da geniş toprakları işgal altında tutmanın tamamen faydasız hâle gelmiş olduğu anlaşılır¹ (Ostrogorsky, 1957: 347-348).

¹ Çünkü Bizans İmparatorluğu'nun buralarda durumunu koruması, gerek Batı'da ve gerek Doğu'da aktif, saldırgan bir politika izlemesi artık imkânsız hâle gelmişti. Düşman Batılı devletlerin koalisyonu karşısında Bizans tamamen tecrit edilmiştir.

Gerek Niketas'ın kaydından, gerek açıklamamızdan anlaşılacağı gibi Türkler için büyük bir zafer, Bizanslılar için gerçek bir felâket olan Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı, Bizans için bir dönüm noktası olmuştur. Komnenoslar Hanedânı'nın en büyük hükümdarlarından birisi olan Manuel Komnenos'un saltanatı tamamen savaşlar ve seferlerle geçmiş olup, Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı'na kadar o günkü dünyanın en güçlü hükümdarlarından biri olarak bilinmektedir. Batı'da Macarlar'ı, Almanlar'ı ve Venedik gibi devletleri dize getiren Manuel, Doğu'da Kilikya Ermeni Krallığı'nı, Lâtin Antakya Prinkepsliği'ni ve Kudüs Krallığı'nı kendisine bağlamıştı. Yukarıda da anlattığımız gibi, İç Anadolu'daki Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan'a karşı politik bir manevrayla bir ittifak manzumesi oluşturarak, O'nu da tesirsiz hâle sokmaya çalışmış ve başkentini ziyarete mecbur ederek prestijini büyük ölçüde artırmıştı.

Ancak Bizans imparatoru, seleflerinin tedbirli ve itidalli politikasından tamamen uzaklaşmıştı. Bazı araştırmacılara göre İmparator Manuel'i Doğu'da ve Batı'da savaşlara iten en önemli sebep “eski Roma İmparatorluğu'nu ihya” emelidir (Lilie, 1977: 275). Bu yüzden devletlerarası münasebetlerde, komşu hükümdarlara âdeta, “tâbi” muamelesi yapmaktaydı. Manuel, bu emeline ulaşmak için giriştiği uzun ve yorucu savaşlar sonunda ise Bizans'ı büyük ölçüde yıpratmıştı. Batı'da İtalya şehir devletleri, Almanya, Venedik, Fransa ve Macaristan ile yapılan sürekli savaşlar (Beau, 1834: 257-265; Vasiliev, 1928: 86; Ostrogorsky, 1957: 342-347), Bizans'ın maddî ve manevî gücünü büyük ölçüde törpülemişti. Bu durum Bizans'ın Anadolu'da kontrolü elinden kaçırmasına sebep oldu. Artık hareket serbestisi Selçukluların liderliğinde Türklerin eline geçmişti. Bizans ise Türkler'in güçlenmesini çok geç fark etti. Diğer yandan Bizans'ın dikkatinin Anadolu'dan uzaklaştırılmasında Sultan II. Kılıç Arslan'ın Manuel'e karşı 1162-1174 yıllarında takip etmiş olduğu politika da etkili olmuştur. Askerî dehası yanında büyük devlet adamlığı Sultan'ı Bizans karşısında başarılı kılmıştı. Ancak Manuel-II. Kılıç Arslan ilişkilerini hissî olarak gören Batılı araştırmacılar, Sultan'ı “hilekârlık ve nankörlük”le suçlamaktadırlar.

İmparator Manuel'in “Franco-Byzance” projesini² gerçekleştirme gayretleri ve bunun bir parçası olarak Macaristan'ı Bizans'a bağlamak için

² Manuel, devlet kademesinde Lâtinler'e büyük imkânlar vermişti. Bu O'nun Lâtin hayranlığının politikasındaki yansımasydı. Manuel, kurmak istediği büyük Roma İmparatorluğu'na hem Grek hem de Lâtin damgasını vurmak istiyordu.

yapılan savaşlar kendisini Anadolu'dan uzaklaştırmıştı. 1162 Türk-Bizans Antlaşması gereğince, Sultan Bizans'a yardım etmiş ve bazı Türk birlikleri Macaristan'daki savaşlarda Bizans saflarında çarpışmışlardı. Tamamen görünüşte olan Bizans'ın üstünlüğü Batı savaşlarıyla erirken, Sultan II. Kılıç Arslan 12 yıllık (1162-1174) sulh dönemini gayet iyi değerlendirmiş ve Anadolu'daki Türk birliğini yeniden gerçekleştirmişti. Artık Bizans'ın karşısında Anadolu'daki çeşitli Türk beylikleri yerine tek ve güçlü Selçuklu Sultanlığı bulunmaktaydı (Chalandon, 1910-12: 500). Bu bakımdan Türk'ü Türk'e kırdırma teşebbüsü, artık Bizans'ın Anadolu'da uygulayabileceği bir politika olmaktan çıkmıştı. İmparator Manuel bu yanlış politikasının sonunu, Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğrayarak gördü.

İ. Kinnamos'un Historia'sı hemen savaş öncesi Bizans harekâtı hakkında bilgi vererek sonuçlanmasına rağmen, savaşla ilgili bir yorum Kinnamos'un savaşa katıldığını gösterdiği gibi, eserin son bölümünün kayıp olduğunu da ortaya koymaktadır. İ. Kinnamos olayı bir felaket olarak nitelendirmektedir: “...Çünkü birçok yıl geçtikten sonra Kılıç Arslan, İmparator'a yapmış olduğu vaatler konusunda dikkatsiz davranmaya başladı ve Romalılar/Bizanslıların bütün güçleriyle Türklere saldırmalarına sebep oldu. Ordu şanssızlık eseri zor bir araziye düştü. Aristokrat kişilerden birçoğu öldü ve büyük bir felaketin eşiğine geldiler... Fakat dediğim gibi bunları sonra anlatacağım” (Demirkent, 2001: 150).

Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071)'ndan sonra 17 Eylül 1176 tarihinde yapılan bu savaş Anadolu'nun kaderini tâyin eden en önemli karşılaşma olmuştur. Bu savaşla Bizans, Küçük Asya'daki topraklarını alabilme ümidini tamamen kaybetmiş ve artık Anadolu'nun Türklerin yurdu olduğu gerçeği apaçık ortaya çıkmıştır (Kafesoğlu, 1964: 381; Kaya, 2006: 11). Bu siyasî durum içindeki Bizans İmparatorluğu'nun, Myriokefalon/Karamıkbeli Savaşı sonunda Anadolu'yu yeniden fetih ümitlerinin tamamen ortadan kalktığını görüyoruz. Bunu Vryonis: *Anadolu'yu yeniden ele geçirmek girişiminin son başarısızlığı ve hâkim kuvvet olarak Anadolu'da Selçukluların yerleşmesi Manuel Komnenos ve II. Kılıç Arslan devirlerine rastlamıştı* (Vryonis, 1971: 120)³ şeklinde belirtmektedir.

³ Bu gerçeği Kugler: “Myriokefalon Savaşı bütün Doğu'nun kaderini kesin olarak tâyin etmiştir” diye ifade etmektedir (Kugler'den naklen bkz. A. A. Vasiliev, History of the Byzantine Empire, II, s. 84).

I. Haçlı Seferi'nden itibaren devam eden Bizans ilerlemesi bu savaşla durdurulmuş, Türkler için Anadolu'daki mücadele bu ülkeyi kesinlikle Türk yurdu yapmak gibi yüce bir anlam kazanmıştır. Biz, Myriokefalon/Karamıkbeli Zaferi'ni bir dönüm noktası olarak kabul ediyoruz. Bu zaferin sonunda Türkler, Ege Havzası dışında Anadolu'ya tam manasıyla hâkim olabilmişlerdir. Yine bu zaferin Türklerce kazanılmasından sonra, Anadolu'daki yerli Hristiyan kitleler, Bizans İmparatorluğu'ndan ümitlerini tamamen kesmişler (Vryonis, 1971: 125-126; Kafesoğlu, 1965: 17) ve artık yeni politik duruma, Anadolu'nun yeni sahiplerine tâbi olmak zorunda olduklarını anlamışlardır. Kilikya/Çukurova, Antiocheia/Antakya ve Suriye Bizans egemenliğinden kesinlikle uzaklaşmışlardır. Bu olay Kudüs Lâtin Krallığı'nın da sonunu hazırlamıştır.

Artık Bizans'ın Türklere karşı tekrar güçlü bir ordu meydana getirme imkânı da kalmamıştı. S. Vryonis, savaşın sonuçlarını yorumlarken daha sonra “Türkiye” adını alacak olan Anadolu'nun tarihi hakkında şunu söylemektedir: “*Savaş, Malazgirt (1071) 'ten sonra Anadolu topraklarına girmek konusunda bir dönüm noktası idi. Ancak Bizans'ın Küçük Asya 'yı yeniden Hristiyanlığa kazandırma plânlarının sonu olmuştur. 1176 olayı yalnız İmparator'un değil, daha önemlisi, İmparatorluğun Anadolu'daki yerleşik Grek halkı üzerinde büyük moral çöküntüsü yarattı. Malazgirt 'ten yüzlerce kilometre batıda cereyan eden bu olay Küçük Asya'daki Türk gücünün açık bir göstergesi olmuştur*” (Vryonis, 1971: 125-126).

Karamıkbeli/Myriokefalon Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Bizans'ın elindeki toprakların korunabilmesi Bizans için bir mesele hâline gelmişti. Bizans sınırına yerleşen Türkmen kitleleri durmadan Bizans topraklarına sızıyorlardı. Bu yüzden 1176'dan sonra Bizans, Türklere karşı ancak savunma savaşları yapmak durumunda kaldığından, Türkler Batı Frigya'yı tekrarelegeçirdiler. Böylece Küçük Asya'yatamhâkimiyetdâvasıkat'isurette Türkler lehine sonuçlanmış oldu (Chalandon, 1910-12: 513; Cahen, 1968: 204-205; Vryonis, 1971: 125-126; Lilie, 1977: 269; Norwich, 1996: 161).⁴

Politik bakımdan II. Kılıç Arslan, Türkmenlerin Bizans arazisine sık sık yaptıkları bu akınlara ne müdahale ediyor ne de destek oluyordu. Selçuklular için Bizans artık bir mesele olmaktan çıktığından Sultan bu

⁴G. Ostrogorsky'ye göre: “Ayrıca bu savaş İmparatorluk politikasının batıda gerileme dönemine tesadüf ettiği için iki misli yaratmıştır”. (Bkz. G. Ostrogorsky, History of Byzantine State, s. 347).

olaylara müdahaleye lüzum görmüyordu. Sınırlara büyük miktarlara ulaşan Türkmen kitlelerinin baskısı, Bizans'ın Anadolu'daki sınırlarını gittikçe geriletmekteydi (Vasiliev, 1928: 87).

Bizans'ın 1453 yılındaki çöküşünü bazı Batılı tarihçiler 1025 yılında Makedonya Sülâlesi'nin işbaşına gelmesiyle, bazıları ise İmparator Manuel'le daha doğrusu, Karamıkbeli (Myriokefalon) bozgunuyla başlatmaktadırlar (Vasiliev, 1928: 87). Ancak siyasi gelişmeler Bizans İmparatorluğu'nun Myriokefalon Savaşı sonrasında Batı dünyasındaki prestij kaybının çok büyük olduğunu göstermektedir (Lilie, 1977: 269). Manuel'in selefleri olan Alexios ile İoannes Komnenos, Bizans'ta baş gösteren çöküşü yavaşlatmaya muvaffak olmuşlar, ancak İmparator Manuel'in büyük hayallere dayalı politikası Bizans'ı artık dönülmez yola sevk etmiştir. Savaş, diğer yandan Bizans için bir güçlü hanedan olarak görülen Comnenoslar'ın da sonunu getirmiştir. Görülen oydu ki, Karamıkbeli (Myriokefalon) bozgunundan sonra Bizans'ın düşüşü artık kesindi. Bu düşüş başka bir Türk Hükümdarı Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) tarafından 29 Mayıs 1453 tarihinde noktalanacaktır.

Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı'ndan sonra Batı'daki hasmı Almanya İmparatoru Frederick Barbarossa'ya bir mektup gönderen İmparator Manuel, İngiltere Kralı II. Henry'ye cereyan eden savaşı olduğu gibi anlatmış olduğu hâlde, aynı açık kalpliliği Alman imparatoruna gösterememiştir. Frederick'e yazdığı mektubunda Manuel, Türk Sultanı II. Kılıç Arslan'ın kendisine sadakat yemini ederek boyun eğdiğini iddia etmektedir. Fakat Frederick, Sultan Kılıç Arslan'ın kendisine gönderdiği mektuptan gerçekleri öğrenmişti. Sultan mektubunda savaşı bütün yönleriyle anlattıktan başka, Frederick Barbarossa'dan kendisinin damatlığa kabulünü de rica etmekteydi (Beau, 1834: 291-292). Frederick Barbarossa'nın da rıza gösterdiği bu evlilik, daha sonra Alman prensesinin ölümü ile bir sonuç vermemiştir. Ancak taraflar arasında 1173 yılından beri devam eden dostluk, Sultan'ın yeni elçiler göndermesiyle biraz daha kuvvetlenmişti (Turan, 1967: 694, 697; Kafesoğlu, 1965: 17).

Kendisinden "Romalıların Prensi" olarak bahseden ve Frederick'in adını kendi adından sonra yazan Manuel'in mektubu Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı'nın sonucunu Türk elçilerinden öğrenen Alman

İmparatoru'nun çok sert tepkisine sebep oldu. Manuel'e ağır bir mektup gönderen Frederick mektubunda, Manuel'e "Grekler'in Kralı" diye hitap ediyor ve "gücünü, ihtişamını, Roma İmparatorları'ndan alan Alman imparatorlarının sadece Roma imparatorluğuna değil, Grek Krallığı'na da hükmedebilecek güçte olduğunu bu sebepten Manuel'in Batı İmparatorluğu'nun yüksek hâkimiyetini tanımasını ve otoriteyi Papa'ya devretmesini" istiyordu. Mektubun sonunda gelecekteki davranışlarında, Batı İmparatorluğu'nun vasalları arasında boşuna mesele çıkarmaya çalışan Manuel'in hareketlerini daima göz önünde tutacağı hususunu, Frederick, bir tehdit olarak Manuel'e bildiriyordu (Beau, 1834: 291-292; Vasiliev, 1928: 84). Öyle anlaşılıyordu ki, İmparator Manuel'in Sultan Kılıç Arslan'a yenilerek aradan çıkmasıyla, bundan böyle Büyük Roma İmparatorluğu'nu ancak kendisinin gerçekleştirebileceğine dair inancı büyük ölçüde artmış olan Frederick'in, Manuel'in "Büyük Roma'yı ihya" gayesine sahip çıktığı görülüyor.

Bizans'ın Türklere karşı uğradığı yenilgi Avrupa devletlerini kısa sürede harekete geçirdi. 1177 yılında Papalık, Frederick Barbarossa ve diğer İtalyan devletleri de Venedik'te bir kongre toplayarak bu kongrede dünya politikasını etkileyecek önemli kararlar almışlardı. Almanya, Lombard toplulukları ve Papalık Meclisi kendi aralarındaki düşmanlıklara son vermiş ve daha da önemlisi Frederick Barbarossa'nın "Mukaddes Roma-Germen İmparatorluğu" tasdik edilmişti. Böylece Manuel'in aralarındaki ihtilafları değerlendirerek sürdürdüğü Batı'daki üstünlüğü de sona ermiş oldu. Venedik Kongresi, Batılı devletlerin Bizans'a karşı kazanmış oldukları büyük bir politik zafer idi (Vasiliev, 1928: 85). Bizans'ın Haçlı Seferleri sırasındaki tutumundan da oldukça şikâyetçi olan Batılı Lâtin devletleri arasındaki bu sıkı işbirliği, 1204 yılında Bizans'ın taht merkezi olan İstanbul (Konstantinopolis)'un ele geçirilerek orada bir Lâtin devleti kurulması ile sonuçlanacaktır (Vasiliev, 1928: 85).

Karamıkbeli (Myriokefalon) Savaşı İmparator Manuel'in şahsı için de büyük bir yıkım olmuştur. Kişiliği üzerine yazı yazarların belirttiklerine göre genellikle neşeli, dinç, harp oyunlarında kendini göstermeyi seven, hareketli bir tip iken, yenilgiden sonra âdeta mizacını değiştirmiş, nefesine olan güvenini tamamen kaybederek huzursuz, vehimli bir şahıs olmuştu. 1177 yılından itibaren Allah'ın sıfatları çerçevesinde reformları savunma-

ya başlayan Manuel Komnenos, 1180 yılı Nisan'ında Hz. Muhammed ve onun Tanrısı hakkında kötü sözleri ve laneti yasaklayarak Ortodoks din adamlarının tepkisine sebep olan tartışmaları da başlattı. Niketas Khoniates bu tartışmaları, İmparator Manuel'in Myriokefalon Savaşı sonrasındaki psikolojik değişimine bağlamaktadır (1958: 275 vd.). 1179 yılında İstanbul'da bir müddet kalan çağdaş tarihçilerden Tyre'lu William, Manuel'in bu ruh hâlini şöyle belirtmektedir: “*Felâket gününden itibaren hatıralarına o kadar gömülmüştü ki, nedimlerine bile görünmeyi reddetti. Ölümüne kadar, o ünlü olan gücünü bir daha gösteremedi. Melânkoliye kapılmıştı. Ne sakinleşebiliyor, ne de aklı dengesini tam manasıyla koruyabiliyordu.*”⁵

Moralman çöken İmparator Manuel, 1180 yılının Mart'ında yatağa düştü. Hastalığı sırasında ise âdeta saray müneccimlerinin oyuncağı hâline geldi. Hastalığının artması ile Manuel, oğlunu veliaht ilân ettikten kısa bir süre sonra öldü (27 Eylül 1180) (Runciman, 1987a: 426).⁶

Karamıkbeli (Myriokefalon) Zaferi Batı'da olduğu kadar Doğu Türk-İslâm devletleri nezdinde de büyük yankı uyandırmıştı. Sultan II. Kılıç Arslan'ın elçileri Batı'da olduğu gibi Doğu'da da İslâm Yakındoğu hükümdarlarına zafer bildirmişlerdi. Bağdad'da Halife Müstezî Biemrillah'ın emriyle zafer şenlikleri yapılmış ve savaşta şehit düşen Türk mücahitleri için dualar edilmişti (Chabot, 1905: 372; Turan, 1971: 210; Turan, 1967: 694; Kafesoğlu, 1965: 17). Bu zafer Türkiye Selçuklu Sultanı'na İslâm Yakındoğu'da Batı Hristiyan dünyasında olduğu gibi büyük itibar kazandırmıştı.

Türkler bakımından zaferin önemli bir sonucu, savaş sonrasında Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'yu yeniden zapt ümidinin ortadan kalkmasıdır. Bunu S. Vryonis, “*Anadolu'yu yeniden ele geçirmek girişiminin son başarısızlığı ve hâkim kuvvet olarak Anadolu'da Selçuklular'ın yerleşmesi Manuel Komnenos ve II. Kılıç Arslan devirlerine rastlamıştı*” (Vryonis, 1971: 120)⁷ şeklinde belirtmektedir.

⁵Tyre'lu William'dan naklen A. A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire*, II, s. 82-83; İmparator'un içinde bulunduğu bu ruh hâlini kaynaklarda hikâye edilen bir olay, daha güzel anlatılmaktadır. Manuel'in yeğenlerinden biri evini bu savaşla ilgili tasvirlerle süslemişti. Çağdaş kaynaklardan Kinnamos'un belirttiğine göre bu tasvirlerin yapılmasını bizzat Manuel'in yeğeni emretmiştir. (Kinnamos'tan naklen A. A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire*, II, s. 83); O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 211; O. Turan, “Kılıç Arslan, II”, s. 694; John Julius Norwich, *Byzanz...*, s. 162.

⁶Bazı araştırmalarda ise Manuel'in 24 Eylül 1180'de öldüğü kaydedilmektedir (Bkz. Ch. Le Beau, s. 296; W. Heyd, *Yakın-doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, Ankara 1975, s. 242).

⁷Bu gerçeği Kugler, “Myriokefalon Savaşı bütün Doğu'nun kaderini kesin olarak tâyin etmiştir” diye ifade etmektedir. (Bkz. Kugler'den naklen A. A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire*, II, s. 84).

I. Haçlı Seferleri'nin yarattığı ortamdan faydalanarak kendini gösteren Bizans ilerlemesi bu savaşla kat'i olarak durdurulmuştur. Anadolu'nun Türkleşmesi tarihinde bir dönüm noktası olarak aldığımız Karamıkbeli (Myriokefalon) Zaferi ile Türkler için Anadolu'yu kesinlikle Türk yurdu yapmak gibi yüce bir anlam kazanmıştır. Zaferi takiben Türkler, Ege Havzası dışında Anadolu'ya tam manasıyla hâkim olmuşlar, Anadolu'daki yerli Hristiyan halk ise Bizans İmparatorluğu'ndan tamamen ümitlerini kesmiş (Vryonis, 1971: 125-126) ve yeni politik duruma uyum sağlamak, Anadolu'nun yeni sahiplerine tâbi olmak zorunda olduklarını anlamışlardır.

Myriokefalon/Karamıkbeli Savaşı sonrasında Anadolu'daki Türk ahalinin yerli Hristiyan sayısına oldukça yaklaştığı ve Sultan II. Kılıç Arslan'ın saltanatının son zamanlarında nüfusun Türkler lehine bir gelişme gösterdiği tahmin edilebilir.⁸

Bu bakımdan Myriokefalon/Karamıkbeli Zaferi Anadolu'nun Türkleşmesi yönünden önemli bir dönüm noktası sayılabilir. Yarım asır sonra başlayacak olan Moğol istilâsı sonunda Orta Asya'dan gelen yeni göç dalgaları Türkleşmeyi hızlandırarak doğudan batıya Anadolu'yu baştanbaşa bir Türk yurdu hâline getirmiştir. O güne kadar yapılamayan imâr faaliyetleri de hızlanmış ve bugün bile hayranlıkla seyredilen Selçuklu mimarî ve sanat eserleri Türk mührünü Anadolu'ya vurmuştur.

Steven Runciman'ın Hristiyan dünyasına göre değerlendirdiği: “*Malazgirt felâketi Türkler'in Anadolu'ya girmelerine, 1176 yılındaki Myriokefalon felâketi ise Türkler'in Anadolu'da kalmalarına sebep olmuştur*” (1987b: 380) düşünceleri önemli bir tespittir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, 26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferi, yeni yurt arayan Türk Milleti'ne bir müjde idi. 17 Eylül 1176 Myriokefalon/Karamıkbeli Savaşı ise Anadolu'yu ilelebet yurt yapan bir zafer olmuştur.

⁸ S. Vryonis, XI-XII. Yüzyıllarda Anadolu'daki nüfusla ilgili bazı istatistikî bilgiler vermekte ise de bunların doğruluk derecesi şüphelidir. Ayrıca Türkler hakkındaki olumsuz kanaati de dikkatten uzak tutulmalıdır. Bazı bölgeler için vermiş olduğu rakamlarla Türkler'in nüfus üstünlüğünü belirtmekte, ancak bunun, buradaki Hristiyan halkın yok edilmesi sonucu ortaya çıktığını iddia etmektedir (Bkz. Vryonis, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor...*, ff. 25-30).

Kaynaklar

Beau, C. (1834). *Historie du Bas-Empire*, C. XVI, Paris.

Cahen, C. (1968). *Pre-Ottoman Turkey, A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History c. 1071-1330*, İng. Çev. J. Jones Williams, London.

Chabot, J. (1905). *Chronique de Michael le Syrien Patriarche Jacobite d'Antioche*, III, Paris.

Chalandon, F. (1910-12). *Les Commènes I-II* "Jean II. Comnène (1118-1143) et Manuel I. Comnène (1143-1180)" Paris.

Demirkent, I. (2001). İoannes Kinnamos'un *Historia'sı* (1118-1176), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Heyd, W. (1975). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. Enver Ziya Karal, Ankara.

Kafesoğlu, İ. (1964), "Selçuklular", İslâm Ansiklopedisi, C. X, İstanbul.

Kafesoğlu, İ. (1965). "Anadolu'da Türk Hâkimiyetini Perçinleyen Büyük Hükümdar II. Kılıçarslan Bizans'ı Nasıl Dize Getirdi?", *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı:6 (1 Temmuz), s. 13-17.

Kaya, S. (2006), *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Ankara.

Khoniates, N. (1958). *Die Krone der Komnenen*, VII, Alm. çev. Franz Grabler, Graz-Wien-Köln.

Lilie, R. (1977). "Die Schlacht Von Myriokephalon (1176), Auswirkungen auf das Byzantinische Reich im Ausgehenden 12. Jahrhundert", *Revue des Etudes Byzantines*, C. XXXV, Paris, p. 257-275.

Norwich, J. (1996). *Byzanz, Verfall und Untergang, 1071-1453*, Düsseldorf. Ostrogorsky, G. (1957). *History of Byzantine State*, İng. çev. Jean Hussey, New-Jersey, New-Bruswick.

Runciman, S. (1987a). *Haçlı Seferleri Tarihi, Kudüs Krallığı ve Frank Doğu (1100-1187)*, çev. Fikret İşıltan, Ankara.

Runciman, S. (1987b). *Haçlı Seferleri Tarihi, Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*, c. III, Ankara.

Turan, O. (1967), "Kılıç Arslan II", İslâm Ansiklopedisi, C. VI, s. 688-703.

Turan, O. (1971), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul.

Vasiliev, A. (1928). *History of Byzantine Empire*, II, Madison.

Vryonis, S. (1971). *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley-Los Angeles-London.